

СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

- між синонімами можливий не тільки прямий, а й опосередкований зв'язок;

- реалізація незадоволення та гніву здійснюється за допомогою прямих та непрямих висловлювань, на основі розмежування відповідності/невідповідності когнітивного змісту висловлювання його ілюкутивній цілі.

1. Болотов В.И. Эмоциональность текста в аспектах языковой и языковой вариативности. – Ташкент: Фан, 1981. – 116 с.

2. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. – М.: Русские словари, 1996. – 416 с.

3. Гасько О.Л. Словотвірна структура та між частиномовний тезаурус лексико-семантичного поля “strong – weak” в історії англійської мови: 10.02.04 / ЛНУ ім. Івана Франка. – Львів, 2004. – 222 с.

4. Додонов Б. И. Эмоция как ценность. – К.: “В мире эмоций”, 1987 г. – 272 с.

5. Изард К.Е. Эмоции человека. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – 439 с.

6. Кузенко Г.М. Мовні засоби вираження емотивності. – К.: “КМ Академія” // “Наукові записки”, т. 18 – 2000.

7. Медведева Л.М., Медведева Н.Ю. Англо-українсько-російський словник усталених виразів. – К.: Укр. енциклопедія, 1992.

8. Никитина И.Ю. Выражение концепта anger (“гнев”) в современной английской и американской художественной литературе: автореф. дис. ... канд. филол. наук / Никитина И.Ю. – М., 2008. – 25 с. (<http://www.philol.msu.ru/~ref/nikishina.pdf>)

9. Шингаров Г.Х. Эмоции и чувства как форма отражения действительности. – М.: Наука, 1971. – 223 с.

10. Amis K. Lucky Jim. – М.: Цитадель, 2002. – 304 с.

11. Cambridge Learner's Dictionary [2001]. – Cambridge University Press.

12. Heller Z. Notes on a Scandal. – London: Viking, 2003. – 243 p.

13. King S. Green Mile. – New York: Pocket Books, 1999. – 536 p.

14. King S. Hearts in Atlantis. – New York: Pocket Books, 2000. – 672 p.

15. Longman Dictionary of Contemporary English [2006]. – Pearson ESL.

16. Macmillan English Dictionary for advanced learners [2002]. – Macmillan Publishers Limited.

17. Oxford Advanced Learners Dictionary [2000]. – Oxford University Press.

18. Park S. Annunciate. – New York: HarperCollins Publishers, 2001. – 294 p.

19. Roget's thesaurus of English words and phrases [2000] / Davidson G. – Penguin Books.

20. Symons J. The 31st of February. – London: House of Stratus, 2001. – 212 p.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2009

УДК 3771.1:63

Людмила Романенко, аспірант Інституту професійно-технічної освіти АПН України,
м. Київ

СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Розглядаються проблеми формування навчально-виробничого середовища спрямованого на стимулювання розвитку професійних інтересів та підвищення якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Ключові слова: професійно-технічна освіта, навчально-виробниче середовище, професійний інтерес, кваліфікований робітник.

Постановка проблеми. Система професійно-технічної освіти розглядається як сукупність умов для формування професійних інтересів, особистісного професійного становлення, всебічного саморозвитку молодшої людини. Професійно-технічний навчальний заклад (ПТНЗ) як інституційна форма організації професійного навчання й виховання зберігає низку сутнісних характеристик. Це означає, що сьогодні головним напрямом побудови й розвитку будь-якого

професійно-технічного навчального закладу є створення умов для професійного навчання, виховання та розвитку особистості шляхом створення навчально-виробничого середовища.

Ідея формування освітнього середовища як умови навчання, виховання учнів має об'єктивну обумовленість.

Аналіз стану педагогічної практики і психолого-педагогічної літератури свідчить про існуючі протиріччя, що виникають між:

СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

- соціальним замовленням на випускника ПТНЗ і традиційними способами організації навчально-виробничого процесу, орієнтованого на “середнього” учня, низьку конкурентоспроможність конкретної особистості на ринку праці;

- усвідомленням педагогами важливості створення ефективного навчально-виробничого середовища і недостатнім рівнем педагогічного забезпечення цього процесу в умовах професійно-технічного навчального закладу.

Зазначені протиріччя засвідчують те, що назріла потреба у науковому обґрунтуванні оптимальних підходів до формування сприятливого навчально-виробничого середовища, в якому можуть забезпечуватися належні педагогічні умови для розвитку кожного учня його професійних інтересів та здібностей в умовах професійно-технічного навчального закладу.

Поряд з поняттям “середовище” у науковій літературі застосовується термін “простір”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчать про зростаючий інтерес авторів до терміна “простір”, що в педагогічній літературі використовується як: “єдиний освітній простір”, “виховний простір”, “культурно-освітній простір”, “простір дитинства” та ін. (С.К. Болдирьова, Н.Л. Селіванова, Є.В. Бондаревська та ін.).

На наш погляд, найглибший аналіз зазначеної проблеми подано в працях В.А. Ясвіна. У його дослідженнях виділено дві великі категорії – “простір” і “середовище” та подано характеристики різних видів середовищ в освітній галузі.

У поняття “простір” не включається діяльність людини, його функціонування не залежить від суб’єкта. На думку вчених “простір” по відношенню до “середовища” належить до вищого порядку.

“Освітній простір” багато психологів та педагогів розуміють як систему, що включає в себе кілька структурних елементів: сукупність застосовуваних освітніх технологій, виховна робота, управління навчально-виробничим процесом; взаємодія із зовнішніми освітніми й соціально-культурними установами, закладами чи організаціями.

Серед літературних джерел, що висловлюють окремі аспекти середовищ відомі праці М.М. Бахтіна, Л.С. Виготського, Н.З. Чавчавадзе й ін. [3]. Інша група фундаментальних досліджень присвячена проблемам філософії освіти (Н.Б. Крилова, Е.Г. Осовський, В.С. Швирев і ін.), в яких викладено концептуальні ідеї, що дозволяють досліджувати, розкривати місце й роль освітнього

середовища, зрозуміти фундаментальні, ціннісні орієнтири людини як суб’єкта цього середовища.

Поняття “середовище” відображає залежність та взаємозв’язок умов, що забезпечують розвиток людини, її взаємодію з оточенням. Як зазначає В.І. Слободчиков, середовище – це не просто соціальна статична одиниця, це складна система, що знаходиться в постійному розвитку, і охоплює різні, близькі і далекі життєві сфери [2]. Середовищний підхід у педагогічному процесі визначено як перспективний на рівні “Всесвітніх доповідей з освіти ЮНЕСКО”.

У сучасній педагогічній науці поряд із синергетичним, особистісно-орієнтованим, функціонально-діяльнісним, гуманістичним підходами активно досліджується середовищно-орієнтований підхід до навчання як психолого-педагогічна проблема. В якості базового поняття використовується “навчально-виховне середовище” як таке, що відбиває системні формуючі впливи предметного, соціального й інформаційного оточення. Зокрема, у своїх працях Ю.С. Мануйлов, “середовищний підхід” представляє як спосіб організації середовища оптимізації його позитивного впливу на розвиток особистості учня.

Як зазначає С.В. Сергєєв, середовищно-орієнтований підхід у навчанні дозволяє перенести акцент у діяльності викладача з активного педагогічного впливу на особистість учня в русло формування навчального середовища, у якому відбуваються його самонавчання і саморозвиток. При такій організації включаються механізми внутрішньої активності учнів, його взаємодії із середовищем [3].

Російський учений В.А. Ясвін під “освітнім середовищем” (чи середовищем освіти) розуміє систему впливів та умов формування особистості за заданим зразком, а також створення можливостей для її розвитку, що відбувається в соціальному й просторово-предметному оточенні [5].

Через аналіз стану діяльності ПТНЗ та результатів психолого-діагностичного обстеження різних типів професійно-технічних навчальних закладів виявлено суттєві особливості навчально-виробничого середовища, такі як структура, межі та змістове наповнення. За визначенням В.В. Фляків, сучасне навчально-виробниче середовище залежить від різноманітності типів професійно-технічних навчальних закладів, кожен з яких представляє визначену модель навчання, виховання та виробництва. На думку В.В. Мелешко [1] освітнє середовище навчального закладу являє собою більш-менш сформовану полі структурну

СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

систему прямих і непрямих навчально-виховних впливів, що реалізують явно і неявно представлені психолого-педагогічні установки викладачів, характеризуючи цілі, завдання, методи, засоби й форми освітнього процесу в даному навчальному закладі. Навчально-виробниче середовище визначається передусім, професійно-діяльнісними характеристиками, насиченістю, структурою та змістом.

Створення цілеспрямованого навчально-виробничого середовища потребує проведення попередньої діагностики можливостей професійно-технічного навчального закладу, визначення його параметрів, структури та змісту. Для всебічного визначення його меж у професійно-технічному навчальному закладі необхідно виявити сукупність взаємозв'язків із зовнішніми чинниками, включаючи компоненти соціально-культурної, економічної сфери.

Про впливову роль середовища наголошував В.О. Сухомлинський у праці "Павлишська середня школа", де зазначається, що виховання середовищем, виховання речами, створеними самими учнями, що збагачують духовне життя колективу, це одна з найтонших сфер педагогічного процесу. Середовище – це все те, що оточує дитину, колектив у якому вона живе і ступає у взаємодію. Варто відрізняти внутрішнє середовище, зазначав автор [4].

Аналіз теоретичних джерел дозволяє зробити висновки, що науковці вибудовують певну ієрархію педагогічних конструкцій: освітній простір, освітнє середовище, навчально-виховне середовище, навчально-виробниче середовище.

Завдання нашої публікації – визначити структуру та змістове наповнення навчально-виробничого середовища ПТНЗ, спрямованого на стимулювання розвитку професійних інтересів та підвищення якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Основна частина. У нашому розумінні, навчально-виробниче середовище – це спеціально організовані умови для цілеспрямованого здобуття учнями професійних знань, умінь та навичок та компетенцій, в якому цілі, зміст, методика й організаційні форми навчання є доступними для кожного підлітка, враховуючи його здібності, інтереси, таланти та ін. Складовою навчально-виробничого середовища є навчально-виробнича діяльність, організована з певними цільовими установками, при цьому забезпечуються інтенсивні зв'язки між учасниками цього процесу.

Навчально-виробниче середовище розглядаємо як відкриту педагогічну систему, тісно пов'язану

із зовнішніми чинниками, як мобільну, структуровану систему, що є частиною більш складної системи, вищого рівня – освітнього середовища.

Аналіз літератури із зазначеної проблеми свідчить, що навчально-виробниче середовище професійно-технічного навчального закладу як сукупність педагогічних впливів, цінностей і взаємозв'язків служить засобом успішного вирішення освітніх завдань, джерелом професійного розвитку особистості та його професійних інтересів. Це також сукупність організованих мікросередовищ (соціокультурного, педагогічного, матеріально-технічного, сімейного, родинного та ін.), які, певним чином, впливають на створення навчально-виробничого середовища, визначають його роль, спрямованість та цільове призначення. Це середовище формування особистості, система умов для розвитку майбутніх кваліфікованих робітників та їх професійних інтересів і педагогів як суб'єктів цього процесу, спрямованого на підвищення якості професійної освіти.

Умовно, у навчально-виробничому середовищі ключова роль належить педагогічному процесові в професійно-технічному навчальному закладі (навчальна теоретична та практична діяльність, виробнича практика, самоосвітня робота та ін.), що слугує основним джерелом та засобом підвищення професійного інтересу, рівня знань та якості професійної освіти у майбутніх кваліфікованих робітників.

Компоненти навчально-виробничого середовища у нашому дослідженні представлені у вигляді мікросередовищ: інформаційне, комунікативне, соціальне (педагогічне), природне, виробниче, матеріально-технічне та ін.

У реальному житті мікросередовища забезпечують вільну життєдіяльність, умови для формального та неформального спілкування. Позакласне мікросередовище є привабливим для учнів та представлене різними формами додаткової освіти, вплив яких на розвиток професійних інтересів має велике значення – участь в олімпіадах, конкурсах професійної майстерності, спортивних змаганнях, творчих виставках, гуртках, дослідницька робота на виробничих площадках тощо.

На наш погляд, навчально-виробниче середовище – це, певним чином, організовані умови, що стимулюють розвиток і саморозвиток особистості, це система спеціальних заходів для розвитку творчого потенціалу учнів і педагогів як суб'єктів освітнього процесу.

Перед педагогами постає завдання наповнити

СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

навчально-виробниче середовище цікавим змістом, допомогти учням активніше співпрацювати в колективі та працювати самостійно, постійно дбати про підвищення свого інтелектуального потенціалу та професійного рівня. Навчально-виробниче середовище потребує системного оновлення та змін у його структурі, запровадження активних форм діяльності та створення умов для довільної участі кожного учня у визначенні та реалізації її індивідуальної освітньої траєкторії на різних етапах навчання.

Навчально-виробниче середовище – цілісність структурних елементів, які використовуються суб'єктами освітнього процесу як на етапі засвоєння певних знань, так і для їх подальшого поглиблення та набуття певних професійних компетентностей.

Процес формування навчально-виробничого середовища вимагає наповнення таких його компонентів:

- інформаційно-діагностичного: підготовка діагностичної інформації та довідкового матеріалу щодо організації навчання, самоосвіти;
- змістово-методичного: концепції навчання, виховання, навчальні програми, індивідуальні плани, посібники, підручники, довідники і т.д.;
- комунікативно-організаційного: розподіл ролей, обов'язків суб'єктів педагогічного процесу, визначення цілей і завдань; комунікаційна сфера – стиль спілкування, способи взаємодії; форми й методи організації педагогічного процесу.

Моделювання персоналізованого навчально-виробничого середовища, "середовища для мене" є найбільш доцільним у професійно-технічних навчальних закладах, що послужить засобом підвищення якості професійної освіти, забезпечить максимальну реалізацію індивідуальних освітніх потреб кожного учня.

Загалом, навчально-виробниче середовище професійно-технічного навчального закладу, у нашому дослідженні, спрямовано на:

- забезпечення внутрішніх та зовнішніх умов для розвитку та саморозвитку професійних інтересів майбутнього кваліфікованого робітника через механізми самопізнання та рефлексію;
- створення сприятливих умов (для професійного навчання за індивідуальним зразком) для здобуття якісної професійної освіти;
- організацію розвивальних мікросередовищ (творча діяльність, діяльність за інтересами і т.д.);
- персоналізацію навчально-виробничого середовища для удосконалення набутих знань, підвищення якості професійної освіти.

Висновки. Отже, в статті визначено структуру, зміст та умови функціонування навчально-виробничого середовища ПТНЗ, спрямованого на стимулювання розвитку професійних інтересів та підвищення якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Моделювання навчально-виробничого середовища у професійно-технічному навчальному закладі сприяє удосконаленню педагогічного процесу, мобілізує діяльність його суб'єктів, активізує навчально-виробничу діяльність, забезпечує глибину та стійкість професійних інтересів майбутніх кваліфікованих робітників.

1. Мелешко В.В. *Теоретичні аспекти формування навчально-виховного середовища у сільській малочисельній школі // Теоретико-практичні засади реформування системи управління закладами освіти сільських регіонів в умовах модернізації галузі: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції. Дніпропетровськ, 2006. – С. 20 – 25.*

2. Слободчиков В.И. *Образовательная среда: реализация целей образования в пространстве культуры // Новые ценности образования: Культурные модели школы. – Вып. 7. М., 1997. – С. 177 – 184.*

3. *Сучасні гуманітарні підходи в теорії і практиці виховання: сб. наук. статей / Укл. і відп. ред. Д.В. Григорьев, ред. Є.І. Соколова. – Перм, 2001. – 201 с. (Ітоги РАО, Наук. центр суч. проблем виховання, Перм. обл. ін-т підвищення кваліфікації працівників освіти).*

4. Сухомлинський В.О. *Вибрані твори в 5-ти т. / Рад. школа. – К., 1976, Т.2. – 670 с.*

5. Ясвин В.А. *Образовательная среда: от моделирования к проектированию. М., ЦЕСФЛ РАО, 1997. – 248 с.*

Стаття надійшла до редакції 23.10.2009

d a b c d a b c d b

"Запашна, співуча, гнучка, милозвучна, сповнена музики і квіткових пахощів – скільки епітетами супроводиться визнання української мови. І, зрештою, всі ці епітети слухні".

Олесь Гончар
український письменник, політичний діяч

d a b c d a b c d b